

Οι κίνδυνοι για το εμπόριο και το κλίμα

Η ΑΜΕΡΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Του ΝΙΚΟΥ ΒΕΤΤΑ

Το αποτέλεσμα των εκλογών την ερχόμενη εβδομάδα στην ισχυρότερη χώρα του πλανήτη μπορεί να επηρεάσει τις παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις με διάφορους τρόπους. Η κρισιμότητα των εκλογών αυτών ενισχύεται από το ότι άλλες μεγάλες οικονομίες, ιδίως της Ευρώπης, βρίσκονται σε χαμηλή, το Ηνωμένο Βασίλειο αναζητά θεμελιώδη μετά την αποχώρηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η Γερμανία κινείται στο όριο της ύφεσης με πλήρη από την αυτοκινητοβιομηχανία και το κόστος ενέργειας, η Γαλλία αναζητά δημοσοσιαλιστική σταθερότητα, ενώ η Ιταλία απειλείται από υψηλό δημόσιο χρέος. Την ίδια ώρα, οι ανοικτές πύλες στην Ουκρανία και στη Μέση Ανατολή απειλούν να εξελιχθούν σε ακόμη μεγαλύτερη εκτροπή.

Στη δύσκολη αυτή συγκυρία, η ελληνική οικονομία έχει να χάσει αν ενταθούν οι αβεβαιότητες και να κερδίσει σε περίπτωση ομαλής εξέλιξης στο παγκόσμιο εμπόριο. Η ανάπτυξη της κατά τα επόμενα χρόνια θα είναι ανάλογη με τη δυνατότητα της να προσελκύσει επενδύσεις και να ενισχύσει τις εξαγωγές προϊόντων και υπηρεσιών. Ενδεχόμενη εξασθένιση των κύριων εμπορικών εταίρων της αναπόφευκτα θα περιορίσει τις εξαγωγές προϊόντων, ενώ ο τουρισμός είναι ευαίσθητος σε τοπικές και ευρύτερες αναταράξεις. Παράλληλα, μια άνοδος των παγκόσμιων κινδύνων θα μετατοπίσει κεφάλαια προς τις περισσότερο ασφαλείς μητροπολεις, καθιστώντας δυσκολότερη την κάλυψη του ελληνικού επενδυτικού κενού.

Σήμερα στις ΗΠΑ υπάρχει εντεινόμενη πόλωση, πολιτική και κοινωνική. Στην οικονομική πολιτική, θα υπάρχουν μεγαλύτερες αβεβαιότητες εφόσον εκλεγεί ο υποψήφιος του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος. Στην προηγούμενη θητεία του, ο πρόεδρος Τραμπ δεν είχε ακολουθήσει τόσο ακραία πολιτική, όσο η ρητορική που είχε χρησιμοποιήσει προεκλογικά. Οι συνθήκες, όμως, μπορεί τώρα να επιτρέψουν επιθετικές πολιτικές

προς την κατεύθυνση του προστατευτισμού και οι θεσμικές αντιστάσεις στο εσωτερικό της χώρας θα είναι εξασθενημένες. Εάν πράγματι εφαρμοστούν μέτρα υψηλών δασμών και άλλων εμποδίων στο εμπόριο, όπως έχει εξαγγελθεί, οι άλλες μεγάλες οικονομίες θα αντιδράσουν, οδηγώντας σε συνολικά κρήνη των εισοδημάτων.

Η ενίσχυση του προστατευτισμού θα οδηγήσει επίσης σε μείωση του ανταγωνισμού στις αγορές, με αύξηση των μεριδίων και της κερδοφορίας των μεγαλύτερων επιχειρήσεων. Αναμένεται ενίσχυση επιχειρήσεων με χαρακτη-

AN ΚΕΡΑΙΣΕΙ Η ΧΑΡΙΣ
Μικρές μεταβολές στην ελληνική οικονομία

AN ΚΕΡΑΙΣΕΙ Ο ΤΡΑΜΠ
Ο προστατευτισμός μπορεί να οδηγήσει σε κρίσεις

ριστικά «εθνικών προταβλητών» σπριζόμενων από το κράτος και ανταγωνισμός των κρατών για προσέλκυση μεγάλων επενδύσεων. Άλλωστε, ο δρόμος αυτός έχει ανοίξει και μέσα από τη νομοθεσία που εφαρμόσει η απερχόμενη κυβέρνηση των ΗΠΑ μετά την πανδημία και τον πληθωρισμό.

Σε περίπτωση εκλογής της υποψήφιας του Δημοκρατικού Κόμματος αναμένεται μεγαλύτερη συνέπεια της οικονομικής πολιτικής με τη σταθερή και μικρότερη αβεβαιότητα για τον ρόλο των ΗΠΑ στην παγκόσμια σκακιέρα, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν θα επιδοθούν ενίσχυση της οικονομικής

πνευμονίας σε σχέση με την Κίνα και την Ευρώπη. Αν και η μεταβλητότητα στο περιβάλλον της ελληνικής οικονομίας αναμένεται τότε μικρότερη, θα πρέπει να εκτιμηθεί και το πώς θα εφαρμοστούν στην πράξη επιδοματικές πολιτικές που έχει εξαγγελίσει ο αντιπρόεδρος Χάρις και ρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, που μπορεί να οδηγήσουν σε δημόσια ελλείμματα και ενδεχόμενη εξασθένιση του δολαρίου σε σχέση με το ευρώ.

Η εκλογή Τραμπ σε σύγκριση με τη Χάρις μπορεί όμως να επιρραδίσει την ελληνική οικονομία και με τρεις ειδικούς τρόπους.

Πρώτον, πιθανώς θα ανατρεφεί πολιτικές που έχουν δημοσιογραφηθεί ενόψει της κλιμακτικής αλλαγής και θα καθυστερήσει την απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα. Αυτό θα φέρει την Ευρώπη και τη δική μας οικονομία σε ευρύτερη θέση και δίκαια δι- λήματα, διευρύνοντας το χάσμα ανταγωνιστικότητας με τις ΗΠΑ και την Ασία.

Δεύτερον, εάν πράγματι ακολουθηθούν πολιτικές εμπορικού προστατευτισμού και περιορισμού της μετανάστευσης, θα υπάρξει σταδιακά ζήμια στην οικονομία των ΗΠΑ, της οποίας η λειτουργία εννοείται από τις ανοικτές αγορές. Αυτή η εξέλιξη θα τενίσει όμως να υποβαθμίσει και τις προοπτικές ανάπτυξης διεθνώς, αυξάνοντας την πιθανότητα κρίσεων και επιβαρύνοντας τα χρηματοδοτήματα και της δικής μας οικονομίας.

Τέλος, υπάρχουν μεγάλες αβεβαιότητες στα γεωπολιτικά. Βραχυπρόθεσμα, η εκλογή Τραμπ ίσως οδηγήσει σε πιο άμεσες εξελίξεις στην Ουκρανία και στη Μέση Ανατολή. Άσχετα με την κατάληξη τους, αυξάνεται το ενδεχόμενο νέου κύκλου ενεργειακής κρίσης, συντελώντας στην ελληνική οικονομία να πρέπει να προετοιμαστεί. Σε βάθος χρόνου, αναμένεται μικρότερος βαθμός οικονομικής και αμυντικής συνεργασίας των ΗΠΑ με την Ευρωπαϊκή Ένωση, που θα πρέπει συνδυαστικά να εφαρμόσει αξιολογικές ανεξάρτητες πολιτικές. Καθώς αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί δεδομένο, η χώρα μας θα πρέπει να προετοιμαστεί να υποθέσει πως θα κινείται σε ένα προστατευτικό περιβάλλον.

Ο κ. Νίκος Βέττα είναι γενικός διευθυντής ΙΟΒΕ και καθηγητής Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Σημαιοστολισμένο τροκτέρ παραμένει στο Πατάσι του Ουισκόνσιν. Σήμερα στις ΗΠΑ υπάρχει εντεινόμενη πόλωση, πολιτική και κοινωνική. Σύμφωνα με τον Νικό Βέττα, στην οικονομική πολιτική, θα υπάρξουν μεγαλύτερες αβεβαιότητες εφόσον εκλεγεί ο Ντόναλντ Τραμπ.

Οι τρεις «βόμβες» του Τραμπ

Του ΝΙΚΟΥ ΧΡΗΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗ

Η ελληνική οικονομία είναι πολύ μικρή για να αποτελέσει ξεχωριστό παράγοντα στις αμερικανικές οικονομικές στρατηγικές, και υπό άλλες συνθήκες τα ενδεχόμενα ανάδειξης της Χάρις ή του Τραμπ στην προέβρα θα είχαν μικρές διαφορές για τη χώρα μας. Επειδή όμως τώρα υπάρχει χάσμα στις πολιτικές των δύο, η Ελλάδα και η οικονομία της δεν θα μείνουν αλόφωτες. Είτε μέσω της στρατηγικής της Ε.Ε. που θα κληθεί να ανταποκριθεί στον αμερικανικό σχεδιασμό, είτε από την ανακατανομή κερδών που αναμένεται να σημειωθεί στην ευρύτερη περιοχή, οι συνέπειες για τη χώρα μας θα είναι σημαντικές και διαφοροποιημένες, ανάλογα με το κόμμα που τελικά θα επικρατήσει. Ας τις δούμε με τη σειρά:

Αν μην εκλεγεί η Κάρμαλ, η οικονομική πολιτική θα ακολουθήσει λίγο-πολύ τα βήματα του Μπάιντεν, υλοποιώντας το μεγάλο έργο στήριξης της Βιομηχανίας και των υποδομών, ενισχύοντας περαιτέρω την κοινωνική πολιτική, αυξάνοντας τη φορολογία στους υπερπλούσιους, και εφαρμόζοντας μια πολιτική ελεγχόμενης και σταθερής μετανάστευσης στα σύνορα με το Μεξικό. Όπως συνέβη και την περασμένη τετραετία,

οι δασμοί που είχε καθολικά επιβάλει ο Τραμπ στα εισαγόμενα θα γίνουν πιο επιλεκτικοί αλλά δεν θα καταργηθούν.

Σε αυτή την περίπτωση, η αντίδραση της Ευρώπης θα (πρέπει να) είναι η επέκταση της πολιτικής ενδοχυσίας και της Βιομηχανίας, όπως εύλογα περιγράφεται στην έκθεση Ντράγκι. Η υλοποίησή της αργά ή γρήγορα θα απαιτήσει μια μεγάλη χρηματοδότηση από κοινούς ευρωπαϊκούς πόρους και ευρωομόλογα. Η Ελλάδα θα ωφεληθεί πολλαπλά από τις εξελίξεις αυτές, αρκεί βέβαια να μείνει να αξιοποιεί τα αναπτυξιακά εργαλεία για το συμφέρον του τόπου και όχι με κριτήρια πολιτικής επιρροής – όπως κομψά ακούγεται ότι συμβαίνει για το Ταμείο Ανάκαμψης.

Στα διεθνή, η Χάρις αναμένεται να είναι διαλλακτική με την Κίνα, φιλική με την Ε.Ε. και επιθετική προς τη Ρωσία. Και πάλι τόσο η Ε.Ε. όσο και η Ελλάδα θα έχουν να βασιάζουν σε παρούσα βήματα με την Κίνα. Ειδικά η Ελλάδα θα ωφεληθεί όχι μόνο γεωπολιτικά αλλά και αναπτυξιακά από την υλοποίηση της ελληνοαμερικανικής Συμφωνίας στη Θράκη και στο Αιγαίο, πράγμα που μπορεί και να ελαττώσει την πίεση

AN ΚΕΡΑΙΣΕΙ Η ΧΑΡΙΣ
Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και ευρωομόλογα

AN ΚΕΡΑΙΣΕΙ Ο ΤΡΑΜΠ
Μείωση ξένων επενδύσεων, άνοδος των εξοπλιστικών δαπανών

για αυτοτελείς αμυντικούς εξοπλισμούς.

Διοφορητική τροπή θα πάρουν τα πράγματα εάν εκλεγεί ο Τραμπ και εφαρμόσει την πολιτική που επαγγέλλεται για μείωση της φορολογίας των πλουσίων, μείωση κρατικών δαπανών και αύξηση των δασμών στα εισαγόμενα για να προστατεύσει τη Βιομηχανία από τον διεθνή ανταγωνισμό. Στην περίπτωση αυτή η Ε.Ε. θα υποστεί σημαντική κούραση από τον περιορισμό των εξαγωγών στις ΗΠΑ, όπως και από τη φυγή αρκετών αμερικανικών επιχειρήσεων που θα δελεαστούν να παλιννοστήσουν με φορολογικές μειώσεις. «Κάθεμε» θα υποστεί και το κοινωνικό κράτος, πράγμα

που θα εντείνει τις ήδη οξυμένες ανισότητες στη μητροπολή του καπιταλισμού.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η Ευρώπη θα βλέπει τις ΗΠΑ να περικρατούνται και θα υποχρεωθεί να περιορίσει και αυτή το διεθνές εμπόριο. Στο τέλος φυσικά ο προστατευτισμός θα βάλει και τους δύο με βέβαια ύφεση.

Θα υπάρξουν όμως και άλλες δύο «βόμβες» από τον Τραμπ: Η μία θα αφορά στη διακοπή της μετανάστευσης από τον Νότο, έτσι ώστε η απασχόληση να ανακατευθυνθεί στους άνεργους των μεγαλουπόλεων και τους χυμπίλις της ενδοχώρας. Η άλλη θα είναι η εγκατάλειψη κάθε σοβαρού σχεδιασμού για το περιβάλλον, αφού οι περισσότεροι απόδοί του Τραμπ θεωρούν ότι ο Εξάνοσο-μερκανοί της Διασποράς θα είναι αποδοθεί σε αγώνα υποστήριξης της Κάρμαλ. Φευ, οι περισσότερες κινήσεις που καταγράφονται είναι προς την όψη του Τραμπ, καθώς πιστεύεται ότι έτσι θα τον καλοπιάσουν και θα αλλάξει προτιμήσεις. Όμως η συνταγή του καλοπιάσματος την προηγούμενη φορά δεν δούλεψε καθόλου καλά.

Ο κ. Νίκος Χριστοδουλάκης είναι ομότιμος καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο, πρώην υπουργός.